

Кино 7 чакстан Ахтын юзэлгэ, Герой ололору, саянырны, аймахтарын кытта нэрсүбүү тэрэллэнэ. Дьоро күн улуус уусуран самодеятельнойн кыттылаахтарын улахан концеранын түмүктөннэ.

Г. ПОТАПОВА,

ОЛОБУ КЫТТА ОЛУК УУРСАН

Сылан нэһиллэгэр «Кымы», «Сага олох», «Бэра», о.д.а. бааһынай хаһаайыстыбалара тарбахха баттаныр үчүгэй үлээлэхтэр. Кинилэрднин К.С. Макаров салайааччылаах «Уөкүй», Н.С. Макаров салайааччылаах «Комбайн» хаһаайыстыбалар эрбни бинтнин эрийсэллэр, тутууну ыттыларынан, сыгы баайдырынан өссө баһыаллар да курдук.

— «Уөкүйлэр» быыл 15 т үүтү, 3 тонна эти, оттон «Комбайн» 10 т үүтү, 3.5 т эти туттарыахтаахтар. Билигин счот-ыспыраапкаларын түһэрэ иликтэр. Толоруохтара. Бытырыынны сорудахтара да итичэ курдук этэ, — диир тыа хаһаайыстыбатын управлениетин статистика Р.К. Софронова.

...Уһун Күөл бөһүлөгөр кириин суол хоту ортунэди сыыр үрдүгэр урут софотобун чукуйан түбүт хаарбах балаан таһыгар уурбут-тушут курдук тупсабай тутуулаах дына дэндэйбит. Ол таһыгар эмнэ сабыс-сага кыра дына тутулубут. Салгыы баран алаас диэки хаамаан истэбин ахсын өссө элбэх тутуу көмкөһөбүт: бааньыктар, гараж, хотон, олоор дьэһэлэр... Уус, кыһааныылаах үлэһит илһитэ сыстыбыта харахха тута бырабыллар. Бу — бырааттык Макаровтар бааһынай хаһаайыстыбаларын уһаай-бата.

Уөһэ эһиппит курдук. Макаровтар сүөһү, сыгы интинтинэн дьарыктаналлар, хортуоллун сирдэхтэр. Түс-туһуан баайдаах-дуоллаах хаһаайыстыбалар

сайыннараллар, арай сайынты от үлэһиттэр күүстэрин холбуулар. Онуоха 6-7 нөлө итгэхтэр, 2 орсордоохтор, эмнэ итичэ муһунардаахтар, биһир ДР-75 трактордаахтар, таһаас массиналаахтар.

— Күүстэ ыһага 10, борооскута 11, ныйраһы 10, биһир ат одустаах, 3 ыаммат сүөһүлээх — төбөлөөбүтүн барыта 35. Мин көрөбүн-истэбин. Сайыннан күнүгэ 90-80 центнер курдугу ыһа эһибит. Бааньа эмнэ сүөһү туһунта да, билигин бунатын сыгыга көһөрү тыһар — көрөр киһитэ суох, ыһахан — диир ий-лэрэ Ньургустаана Дмитриевна, Константин Семенович оҕолорун үрөттөрө, атын да нааданан куоракта олохсуйбут, хаһаайыстыбатын онтон сылдьан салайар, көрөһтөр. Итинэн олооро бородууктаны сыда эргитэрттэр барыстаада биллэр. Байата көргөһүннүн Лидия Николаевнаны инсани зоотехниктар, Константин өрдөөһүтэ бастыт арендатор буолан аата-суола иһиллэр этэ. Байата, тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанарга софтоох билилээх бэлэмнээх киһи, онуоха байытты тэрээһинин, сатабылын эбикхэ.

Улэһэ үөрүйэх, таптал халлаантан түспөт, эһиктэһи ситиһилбэт, итинэнхэ оҕо эрдэхтэн иттиллэххэ, уһуулулоохха наада. Мин санаабар, Макаровтар бүтүгүнү уһаайбаларын эргитэр киһиппэн ийэлэрэ буолар.

— Зрут дьон бунатын үлээһэбэт этэ. Төһө да үлэһиттэрэй бэлэм хары-хамнас аарылла турар буол-

лабына? От өттөмөтө, сүөһү кыһаан одоруллүбэтэ, көрүллүбэтэ дин-дин райком, оттон, остуолу таһы-йара дин. Бөстүк ыһады ажалбата дин баран ыһа-батар, саппаас чаае суох дьэтэ да тракторист оту охсубат. Барытын иһи эрэ атын иһи оҕоруохтаа-дын, ким эрэ иһин туһугар үлэлэхтээгин курдук ой-сапаа баһыһара. Оннук да буолан маньыкка тий-дэхпит. Билигин да ити аһа охсон биһирбэт. Сорох бааһыһайдар сүөһүлэрин кырган эрөллөр дииллэр. Кэлин хайдах буолабыт тыа ыһа сүөһүтэ-аһа суох? Сорох үлэһит бабарбытын да иһин эрөннэрэр дот-циялара болдьосор бариланбэт, үүтүн, этин атыгы ороскуотун саппат. Очкотутар бааһыһай, дьэ, хайдах тыһан салгыы сайдар? Бу олох ханна тийһэн бүтүө-дэй? Маньын буоллаһына хоргууу сагаланыһына. — Эр сылларга кэһиллэк Сөһиэтин исполкомун секретарынан үлээһит Н.Д. Флегонтова сага уонна ааспыт кэһинэр тустарынан санааларын үлэһиттэбэт буолуохха табыллыбат — одохпун чахчылаах көстүүгө буоллаа. «Маамам, паамам хамнастара көлбөтөү өр буолла. Арымы да, саахар да снэбөһит. Хайдах эрэ кэлин наар ас туһуан толкуйдаан тахсар буоллум», — дьэбит кыһычааны санаатахпына, харваасты саба халыһар. Ону арай бу Макаровтар курдук ныйо-һи олоор уһаайбалар алы тыһаллар: олох көһө көмө кэлэр иһи. Ол да, биллэн турар, нүөх хай-мыһаах бүлүүһэ ууруллан халлаантан түһө суо-да. Ньургустаана Дмитриевна эһиптинин, үлэһиткэ наада, сагалыы, толкуйдаан.

М. МИХАЙЛОВА.

СПОРТ

ДУОБАТ КӨМӨБӨ НААДЫЙАР

Спорт көрүгүнэрэ бэйэ-бэйэлэрттэн наһаа да ура-тылаахтар! Өрдөөһүтэ интернат-оскуола кыра спор-тивнай саалатыгар дына үрдүгэр тийэ ыта сымтэн олоор көрөөччүлэр В. Карлов өйдөөх түстүтүн, С. Морфонов чабылхай бырабылларын, С. Романов ча-былданьы түргэн «нырогун» дуу эһэрдэлээн тэбис-тэһи ойон туран хаһытаан бытарыттахтарына эбэтэр кинилэрэ хотторон итэһинэ уу-чуулуга, «С, мин эбитим буоллар!» — дьэбитти, сүтүрүктарын сууралаамахтаахтарына: «Ок-сиэ, түстүү дьэн үчү-гэй да буоллаа!» — дин санымын.

Оттон дуобанка күүстээх спорт маастара, теорияда хаама сылдьар энциклопедия И. Пинини ветеран Г. Владимиров алта дуобатын эргитэн чабыл-гыһынан «олөрдүү» хаһытаппытыгар бийиги, дуо-батчыттар, эрэ өйдөөн саһата суох хайгыы көрөбүт. Эбэтэр ахсыс кыһааска үөрэнэр аан-дойду иһи то-гүллээх чемпиона Максим Федоров «аһыһары би-тэбэт» кырдыаастары утары сирэйэ-хараба туран кыр-гыһа олордобуна кини түгү бэлэмнирин тас көрүүтүн билнэ суохтааххын. Үөрүүтэ-хомойуута көрсүһүү кэһиттэн эрэ көстүөхтээх — бу ооньуу ыһахан сокуона оннук. Ол иһин өйдөөччү абыах, көрөөччү кэмчи.

Сэтгэһи 2-4 күннэрттэр (уруккуттан буолар кэ-мэ) спортивной оскуола дуобатчыр саалатыгар

улуус чемпионаты ыттылынна. Саала дуобатчыттар-га аһаан Россияда суох үчүгэй тыһа оһоһуллубут, бары тэриһинэн туолбут, кэрэтик кэрэтиллэбэт. Дьарыас тойоно — Н.Н. Кыһын олоор да сирэ сантиметрыгар тийэ суоттаммыт бадахтаах: үс бөлөххө судьубалымын таһынан аһыта сонун усту-банка кинрибт оҕолору, мэнниктэри тыһыт бэһи-тэри барыларын тэһэ көрөн олоор. Кэргэнэ Мария Никитична күрэхтэһиччилэргэ чэй өртүтэн түбүс-тэр, оҕолорун көрөһтөр, быһыһар күрэхтэһэр.

Ити курдук тэһинэн бастаан лигада 4 маастар, 11 кандидат күөн көрүстүлэр. Маньаһы күн маастар И. Новгородов 5:0 аһаһынан тоҕо аһыһан кин-сэргэ бэлэмни көрдөрдө. Ол эрэри иһик күһүтэ теорияны олус бэрэ баһылаабыт Стас Контоев с-тэн ыһа, кинилин бытырыһыгы чемпион. Вис-Кыһын тэһи тардылааста. Түмүккэ биһирдэ хот-торботох (10 дуобатчыты ыһада) софотох хаалай улуус чемпионун атын аан бастаан ыһа. Вас-Кыһын иһик, Н. Новгородов үһүс миһтэлэргэ та-быстылар.

Иһикс лигада 14 иһи ооньообутттан Чурапчы сааһай эдэр маастарга кандидата, V кыһаас үө-рөнөһитэ Слава Варламов бастаата. Иһиһи чуолкай вадылаах Алеша Листиков (Чурапчы, II кыһаас), үсүһү Слава аһата Павел Варламов ыһылар. Бу

күрэхтэһингэ А. Листиков уонна Р. Кардашевскай спорт маастарыгар кандидат нуорматын толордулар.

Дьахталларга үкэс оҕолор ооньообуттар. Састаан сүрдээх күүстээх буолан биһирдэ — 9 маастарга кан-дидат. Аан дойду чемпионаты Моти Ноговицына үрдүк атын чингэһэн бастаата. Иһиксэ — ДьПУ фи-лиалын үөрөнөһитэ Люба Захарова, үһүсэ — Ма-рия Бырдынырова.

Бичат управлениетин начальнига Ю.С. Дмит-риев, кыттааччыларын эһэрдэлээн туран, кыһы-лаахтарга дипломын туттартаата.

Саһаттан-сага күрэхтэһинлэр түс-түһа уралы көрөлөр, умсугутуулаахтар. Кинилэр дьону өссө угу-һа, түмэ туруохтар этэ дуобаты өйдөөччүлэр уонна өйөөччүлэр — спонсордар баалара эбитэ буоллар. Нэһиллэхтэр, үлэ коллективтара, биһирдэлээн дьэ-этиһэн, арыһан, балыһын, маһын, быһата, ким туох баайдааһынан, кыһааһынан биһирэ туруоран турнирдары, күрэхтэһинлэри тэһиһэллэр, спорт ма-астардара, ветераннар, аан дойду эдэрнээн чемпио-на көхтөөхтүк кыттан дьону-сэргэни үөрдүөх эти-лэр. Дуобат Саха сириттэр сааһай сайдар бэлэ и-мнэтэр көмөлөһөтөн, салгыы сайдарыгар кыһа угар-тан аһаастаныахтара суоҕа дин саныбыт, Сотору Чурапчы Таатта хатыһылаах күрэхтэһинтэргэ эһиптэни күүтэбит.

П. КАЛАЧЕВ,

улуустаагы дуобат федерациятын председателэ.

„Дьобур“ общество ыһыгар

(Бүтүүтэ. Иһиһи хаһыат 133 №-гэр көр).

6 кыһаас

1. Эһиптэ 100 таһарын курдук сыһыһаралар быһыһарыгар «+» эбитэр «—» бэллэлэри сүрүй.
2. I-төн 26 чыһыһада дьэри чыһыһалар төгүл-лэстэхтиһинэ, эһиптэтир хас нуул туруой?
3. Үс чыһыһа суумата 15-кэ тэн. Өскөтүн бас-таа чыһыһаны 2:1, иһиһин 1:5, үсүһү 3:5 төгүл-лэстэххэ, барыһарын эһиптэ-тэн буһтар. Ол чыһы-һыһалары буһ.
4. Хас биһирди киллэһкэбэ арааһынай аһаһаннаах куруолук олоорун курдук 45 куруолугу киллэһкэбэ олорт.
5. Хөтүһүрүдэ биһирди, иһиһин, үсүһү дьааһы-тардаах 14 остуол баар. Барыта 25 дьааһык баар. Биһирди дьааһыһтаах остуол аһаһана иһиһин, үс-түү дьааһыһтаах остуоллар аһаһаннарын холбообут сава. Үсүһү дьааһыһтаах хас остуол баарый?
6. 20 куорат хас биһирдигэ салгыи суолунан сал-дыһыһылаах. Барыта хас салгыи суолун дьиниһи баарый?
7. Хайата түргэһий: суолу барытын велосипедман барыы дуу эбэтэр суол аһарын иһиһи төгүл улахан түргэһиһтих мотоцикльһан, иһиһи аһарын иһиһи төгүл быһаан түргэһиһтих салгыи барыы дуу?
8. Түөрт муһуһу периметри 60 см. Оһотун кыһа устатын 20 бырыһыһи улаатыһыһардаахха, түөрттөн 10 бырыһыһи кыһаһаһаһа периметри уларыһбат. Түөрт муһуһу иһиһи буһ.
9. Квадрат уонна үс муһуһу ойуулаһыһыт кума-дыһыт Мальвина Буратинова биһирит. Буратино-квадрат иһигэр 3 тоһканы, онтон үс муһуһу иһигэр

2 тоһканы туруорбут. Оһо барыта 4 тоһка буолбут. Буратино хайдах ол тоһкалары туруорбутун ойуу-лаан көрдөр. (Биһир да тоһка-квадрат уонна үс муһу-һу өрүттэригэр, муһуһуһарыгар туруорулуһбатах).

7 класс

1. Первая цифра четырехзначного числа 7, если эту цифру переставить на последнее место, то получится число меньше первоначального на 864. Найдите первоначальное число.
2. Найдите двузначное число, которое в 4 раза больше суммы его цифр.
3. В пруд пустили 30 щук, которые постепенно поедали друг друга. Щука считается сытой, если она съела 3 щук (сытых или голодных). Каково наибольшее число щук, которые могут насытиться?
4. В классе 35 учащихся. Они обменялись друг с другом фотокарточками. Сколько всего было роздано карточек?
5. Сколько кофе надо взять, чтобы получить 3 л жареного, если при жарении сырое кофе теряет 12 процентов своей массы?
6. Смешали 20 кг молока жирностью 5 процен-тов и 20 кг жирностью 8 процентов. Какую жир-ность имеет смесь двух сортов молока?
7. Найдите сумму $99 - 97 - 95 - 93 + \dots + 7 - 5 + 3 - 1 = ?$
8. Мышля (кожа параллелепипеда) козьей сэтэтэ таһас сууһуһтарын кэһиһи иһиһи төгүл иһаһаһыт. Мышля тоһоһуһан өссө хаста таһас сууһуһоһа со-бүй?
9. Оранжерейда барыта 360 гвоздиһканы быһыһа-тар. Ол гвоздиһканы кыһыһа дуруһуһтан 80 дуһуһан эһаһа, оттон саһархай оһиһоһо кыһыһтан 180-һаһа

абыһах. Бары гвоздиһкаттан сааһай эһаһа хас тэг-бунаты оһоруоһа собүй? Оһуоһа бунет аһыһ хас-тыһ уонна ханыһ өһиһеһ-гвоздиһка баарый?

ФИЗИКА

7 класс

1. Какой длины будет полоса, состоящая из кусоч-ков площадью 1 кв. см, вырезанных из листа пло-щадью 1 кв. м?
2. Определите объем прямоугольного бруска, дли-на которого 1,2 м, ширина 8 см и толщина 50 мм.
3. Почему дым от костра по мере его подъема перестает быть видимым даже в безветренную по-году?
4. От пункта А до пункта В путь, равный 2700 км реактивный самолет пролетел за 1 ч. Обратный путь он летел со скоростью 715 м/с. В каком нап-равлении скорость самолета была больше?
5. Один велосипедист 12 сек. двигался со ско-ростью 6 м/с, а второй проехал этот же участок пути за 9 сек. Какова средняя скорость второго ве-лосипедиста на этом участке пути?
6. С летящего самолета сбрасывают груз. Упдет ли он на землю под местом бросания? Если нет, то куда сместится относительно этого места и почему?
7. Какой путь может проехать автомобиль после заправки горючим, если на 100 км пути его двига-тель расходует 10 л бензина, а вместимость топлив-ного бака равна 60 л?
8. Известно, что на Луне тело массой 1 кг испыты-вает сила тяжести, равная 1,62 Н. Определите, че-му будет равен на поверхности Луны вес человека, масса которого 75 кг?

